

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
Scrisori nefrancate nu se
primesc.
Manuscrise nu se returnează.
INSERATE
se primesc la Administrațiune în
Brașov și la următoarele
BIROURI de ANUNȚURI:
In Viena: la M. Dukas Nachf.,
Nux. Augenfild & Emeric Les-
ner, Heinrich Schalek, A. Op-
pelik Nachf., Anton Oppelk.
In Budapesta: la A. V. Gold-
berger, Ekstein Bernat, Iuliu
Leopold (VII. Erzsébet-körut).
PREȚUL INSERȚIUNILOR: o se-
rie garmond pe o colonă 10
bani pentru o publicare. Pu-
blicări mai dese după tarifă
și învoială. — RECLAME pe
pagina 3-a o seriă 20 bani

GAZETA TRANSILVANIEI

ANUL LXVI.

„GAZETA“ iese în fiecare zi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 24 cor., pe șase luni
12 cor., pe trei luni 6 cor.
N-rii de Duminică 4 cor. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 fr. pe an.
Se primumeră la toate ofi-
ciile postale din țară și din
afară și la d-nii colectori.
Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare,
Târgul Inului Nr. 30. etagiu
I. Pe un an 20 cor., pe șase
luni 10 cor., pe trei luni 5 cor.
Cu dusul în casă: Pe un an
24 cor., pe șase luni 12 cor.,
pe trei luni 6 cor. — Un esem-
plar 10 bani. — Atât abona-
mentele cât și inserțiunile
sunt a se plăti înainte.

Nr. 85.

Brașov, Joi 17 (30) Aprilie.

1903.

Crisa și naționalitățile.

Înainte cu dece zile, vorbind despre atitudinea guvernului ungar în fața crizei, am remarcat un articol apărut în ziarul vienez „Neue Freie Presse“, care pleda în favoarea guvernului Szell. Am citat chiar o observare caracteristică, făcută de numita foie relativ la urmările ne-calculabile ale crizei ungare.

Azi dieta e compusă aproape numai din Maghiari, — dăcea foia vieneză, — ce va fi însă decă, schimbându-se legea electorală, ce garantează superioritatea partidei maghiare și care lege nu e pentru toate timpurile asigurată, și decă milioanele de Români și Slovaci din Ungaria vor cunoște slăbiciunea acestei diete și vor urma exemplul opoziției maghiare, făcând opoziție antimaghiară?

Am citat aceste cuvinte și pentru faptul, că numita foie susține relații strinse cu guvernul ungar și prin urmare îi redă, în mod mai mult sau mai puțin meritoriu, propriile gândiri.

Și în adevăr. Abia trecută câteva zile și una din foile mari guvernamentale încep să amenințe și ea pe obstructioniști cu pericolul, ce ar veni din partea naționalităților. Cu toate acestea, fiindcă am citat amintita aserțiune a foiei vieneză, am fost luați la ochi de către foia maghiară de aici „Brassói Hirlap“, care ne dojenese și ne certă, că am zăgăvi icona unei opoziții naționaliste antimaghiare.

Firesce, că după principiile șoviniste, la cari, precum cu părere de rău am trebuit să ne convingem, aderă pe deplin și numita foie maghiară, ori de câte ori cei din sinul naționalităților au o părere, ce nu consună cu aceea a guvernunților unguri, ei sunt declarați de „antimaghiari“, ba chiar de ațitători contra naționalității maghiare. Nu li-se ertă nici-odată să aibă și ei păreri și convingeri, ce nu consună cu părerile și convingerile șoviniste ale partidelor maghiare.

Așa, de exemplu, „Brassói Hirlap“ dăce: „Decă Ungaria astăzi este într-o situațiune critică, această poște indemnă presa naționalistă, care dorește a fi privită de patriotică, numai la aceea, ca la apretierea situațiunii să ia poziție pentru una sau pentru alta din păreri, nu însă nici-de-cum ca să amenințe națiunea maghiară cu anunțarea unei opoziții naționaliste“.

Am vrea să scim înainte de toate de ce n'ar pute avea presa naționalistă, nemaghiară o părere a sa proprie în destiunea crizei de față, fără ca printr'asta să devieze de la patriotismul său. Ori dora părerile din stânga și dreapta dietei sunt așa de omogene?

Incât pentru opoziția naționalistă găsim naivă observarea foiei maghiare brașovene, deore-ce această opoziție a existat, există și va exista pe câtă vreme vor exista naționali-

tăți în Ungaria și vor fi nemulțumite.

E altă destiunea, cum își manifestă nemulțumirea lor aceste naționalități și decă și-o pot azi manifesta în dietă. Fapt neresturnabil este și rămâne însă, că naționalitățile n'au atacat și n'au amenințat nici odată pe Maghiari, ca rassă, ci s'au apărut numai în contra atacurilor, asupririlor și prigonirilor, ce au avut să le sufere din partea stăpânirii maghiare.

Nu noi putem crea nemulțumirile, cari pun în vedere viitoare lupte esacerbate ale Maghiarilor cu naționalitățile. Că așa este, ne-a dovedit-o însuși ministru-președinte Coloman Szell în discursul său de alaltăieri, în care a atins, firesce cu alte cuvinte, acea cordă a primejdiei, ce ar amenința parlamentarismul unguresc, decă milioanele de Români, Slavii și Germanii ar urma odată exemplul opoziției extreme maghiare, pe care a fost atins-o foia vieneză, amică lui.

Etă cine resuscită icona opoziției „antimaghiare“.

Pressa opozițională maghiară critică viu discursul lui Coloman Szell, din care aducem mai jos partea privitoare la situațiunea creată prin obstructione. I-se ia în nume de rău lui Szell, că a accentuat imposibilitatea înființării armatei maghiare independente. Sunt furiose diarele opoziționale, mai ales pentru-că ministrul president a accentuat, că stabilirea limbii de comandă germană aparține drepturilor rezervate Suveranului și a trecut cu tăcerea peste pretensiunile partidului 48-ist privitoare la limba maghiară și la destiunea stégului și emblemelor.

Szell n'a promis nici măcar împlinirea acelor postulate din memorandumul lui Apponyi, cari nu atacă dualismul. C'un cuvânt, el n'a promis nimic și nu se va face nimic, decât cel mult permutarea ofițerilor supuși unguri de la regimentele din Austria la cele din Ungaria.

Curentul ostil, ce s'a creat de presa opozițională contra lui Szell, pare a-se manifesta éráși prin fapte. Tinerimea maghiară universitară din Budapesta a început să se misce din nou. Eri a înscenat o mică demonstrație dinaintea Casinei naționale, unde manifestanții au isbucnit în strigări de „abzug“.

Bulgarii și Românii. Cu prilejul punerii pietrei fundamentale pentru mausoleul în memoria soldaților ruși și români, primarul din Plevna a trimis M. S. Regelui Carol următoarea telegramă:

„Cu ocaziunea punerii solemne a pietrei fundamentale a mausoleului-templu, care va adăposti pentru vecie osămintele soldaților ruși și români căzuți pentru independența noastră, în numele cetățenilor din Plevna exprim Maiestății Văstre sincera lor recunoștință și mulțumiri pentru sacrificiile făcute de poporul român pentru independența noastră. Să trăescă Maies. Văstră pentru mărirea României“.

Atitudinea Cehilor. Conferența bărbaților de încredere cehi, în număr de 430, a luat în unanimitate următorul conclud: Bărbații de încredere au venit la conșgeră, că actualul guvern, sub pretextul fals al neutralității și desconsiderând ordinea de drept existentă, împlinesce întru toate c'o nemai pomenită îndrăsnelă pretensiunile minorității germane, prin ceea-ce aduce o gravă atingere intereselor celor mai vitale ale poporului ceh. De altă parte, guvernul, fără concursul Germanilor, nu vré să împlinescă nici cele mai drepte postulate ale Cehilor. Din motivele acestea, bărbații de încredere consideră ca o necesitate urgentă, ca deputații cehi nu numai să urmeze contra actualului guvern o atitudine opozițională intransigentă, ci să-i pună în cale piedecile cele mai mari posibile.

Obstrucțiunea social-democraților austriaci. Din Viena se anunță, că partidul social-democrat din „Reichsrath“, a hotărât să facă obstructione contra proiectului de revisuire a regulamentului camerei.

Visita Regelui Angliei la Vatican. Se asigură, că visita Regelui Eduard la Vatican a fost fixată pentru ziua de 29 Aprilie. Cu toate, că Vaticanul și-a manifestat până în ultimul moment dorința, ca Regele Angliei să plece, pentru a face vizită Papei, de la colegiul engles, s'a convenit în urmă ca plecarea Regelui să aibă loc de la ambasada englesă, acreditată pe lângă Vatican. După vizită, Regele se va reîntorče direct la Quirinal, dispensând ast-fel pe cardinalul Rampolla de a-i întorče vizita. Papa va trimite însă la Londra o ambasadă specială, spre a mulțumi Regelui pentru vizita sa.

„Tribuna“ nu mai poate apăre...

Cu această veste ne surprinde în numărul său de azi, Miercuri, 16 (29) Aprilie, „Tribuna“ din Sibiu.

Vestea este și trebuie să fie foarte deprimătoare pentru toți câți urmăresc cu interes viu și câți cu sinceritate iau parte la munca și la stăruințele presei noastre în serviciul cauzei naționale a poporului român. Ea ne atinge în deosebii dureros pe noi cei de la organul cel mai vechiu național, și decă n'am cunoște antecedentele catastrofei, ce a ajuns pe țiarul confrate din Sibiu, nu ni-ar veni să credem ceea ce ne spune.

După-ce Redacțiunea „Tribunei“, adresându-se către cetitori, vorbește de procesele de presă ce le-a avut în cei 19 ani, de când a fost înființată, întrebă:

„...Unde am ajuns? Am ajuns acolo, că toți redactorii și colaboratorii noștri sunt dați în judecată: unii zac în pușcărie, alții se pregătesc să-î urmeze. Am ajuns acolo, că toate capitalele noastre sunt sleite și cautiunea jurnalului confiscată. Cu ziua de astăzi „Tribuna“ nu mai poate apăre...“

„Așadér guvernul și organele lui s'ar pute bucura; ar pute crede, că și-au ajuns scopul. Noi însă bine scim, că zadarnică

este bucuria lor și că scopul nu și-l vor vedé ajuns în vecii vecilor.

„Fruntașii noștri grupați în jurul „Tribunei“ și marele public românesc, își cunosc datoria. Decă organul nostru a cădut sub loviturile terorei, un altul îi va lua locul în curënd, și lupta noastră va porni cu-o putere, cu-o credință în viitor și c'un entusiasm cu atât mai cuceritor!“

Cam cum ar fi a se înțelege pasagiul din urmă, o indică întru cât-va „Tribuna“ în același număr al său, la alt loc, scriind că fruntașii grupați în jurul ei „sunt hotărâți să nu întârșie cu ridicarea unui nou drapel al cauzei sfinte“, sub care nou drapel înțelege „fondarea unui nou țiar cu programul „Tribunei“...“

În fine „Tribuna“ liniștesce pe abonații săi, că „pe urma stării penibile de acum, nu vor avé prea mult de suferit“ și că „până la o soluție definitivă vor primi „Foia Poporului“ și vor fi puși în curent cu cele ce se vor face“.

Din discursul lui Coloman Szell.

Revenim azi mai pe larg asupra acelei părți din discursul ministrului president Coloman Szell, ținut în ședința de Vineri a dietei, în care a schițat situațiunea actuală.

Etă ce a dăis:

...Majoritatea este invinuită de minoritate, că e volnică. După părerea mea, cel ce își esercită drepturile pe basă legală și în cadru legal, nu comite volnicie. Esența parlamentarismului în lumea întregă unde există constituție, se basază pe espresiunea voinței majorității. Fără de această parlamentarismul n'are nici un sens, nici un scop, și nu-și poște împlini chemarea. Decă reprezentanța națională declară altă voință ca voința a națiunii, diferită de voința majorității legale, reprezentanța merge spre povârniș și o oprire nu mai e posibilă.

Astăzi minoritatea actuală, mâne o minoritate constituită pe altă basă poște să declare această. Unde este aici marginea? Unde ne vom opri, decă călcăm în picioare acest principiu? Azi din motive naționale, mâne nu din motive naționale; azi din radicali, mâne din reacționari; azi din îngrijiri naționale, mâne din motive de naționalitate pot să se formeze minorități, cari pretind ale lor. Parlamentarismul va deveni un joc de minge. Abaterile de la principiul acesta sunt bune, numai pentru ca să rănescă parlamentarismul, să-î cauzeze răni pe cari nu le va mai repara nici-odată.

Decă tesa această e valabilă pentru ori-ce constituție, e valabilă și pentru parlamentarism. Națiunea maghiară, constituția ungară și statul ungar n'are o comoră mare numai în legile de la 1848, ci și în parlamentarism. O altă țără își poște permite luxul, ca să slăbescă parlamentarismul, noi însă nu. Incarnațiunea unității statului ungar și a națiunii maghiare se află în acest parlament, și tot ce-l slăbesce, aceea slăbesce și amenință libertatea publică, concepțiunea independenței și autonomiei națiunii maghiare. Cel-ce slăbesce bastionul acesta, slăbesce însăși constituția. (Barabas: Nu există

constituție maghiară. Constituția este o minciună. O astfel de constituție nu ne trebuie.) N'am intenția de a speria pe nimăn, însă acesta este convingerea mea.

Din punct de vedere al dreptului constituțional, recunosc și eu îndreptățirea rezistenței. Unui guvern ilegal și volnic i-se poate refuza încuviințarea bugetului. Legile cele vechi încă spun, că nu e permis a governa contra dietei și fără dietă. Ele însă nu reuiesc, că nu se poate governa cu majoritatea dietei. Concepțiunea ce se opune la aceasta, este ou de cuc contrabandat în viața noastră publică mai nouă. (Ugron G.: Limba germană e ou de cuc), ea nu este expresiunea geniului maghiar. Unde este aici dreptul public ungar? Unde e logica? Unde e punctul de oprire pe acest povârniș? Dér chiar dacă s'ar întâmpla să fie un punct de oprire pe acest povârniș, acesta ar fi numai în paguba comorei obștesce și a binelui public. Misiunea opoziției eu nu o văd în aceea, ca opoziția să se pună în calea majorității. Opoziția să meargă înainte, să-și fixeze ținte și principii ideale. Să lupte pentru ele, să strimtoareze guvernul, să-l tortureze, dacă trebuie, dér să nu i-se pună în cale și să nu zădărnicească voința majorității.

Ce se va ajunge prin obstrucțiune? Prin obstrucția acesta nici cestiunea împiedecării proiectelor militare nu se va putea rezolvi. Se va ajunge prin ea numai atât, că orî nu se poate governa, orî trebuie să se guverneze în afară de constituție și în afară de lege. Aceasta însă înseamnă o rană ce i-se aduce constituției și legii, rană ce împiedică dezvoltarea.

Eu iau deplina răspundere asupra-mi. Nu mă simt nici îndemnat, nici silit a părăsi acest loc. Sunt conșcui de răspunderea mea. Ne stau înainte mari agende: regularea afacerilor economice cu Austria, cestiunea convențiilor internaționale. De când am scuturat de pe mine pravul școlii, stau aici neîntrerupt. M'am identificat cu lupta Ungariei; din 1878 în fie-care an am fost chemat la vr'un post înalt. Am renunțat la fotoliul ministerial când am creșut, că e necesar. Ađi nu aflui necesitatea de a mă retrage. Urmeze orî-ce, dér legea și constituția nu vor fi vătămăte. Dacă mă veți sili să guvernez fără buget, bine, din punct de vedere al salvării republicii, care e legea supremă, și ascultând de șopta conșcienței, voi rămân la postul meu. Națiunea să judece și să mă judece.

Sinódele.

Sinodul arhidieceșan.

Ședința II. Luni 14/27 Aprilie.

În ședința aceasta s'a pus la ordinea dălei verificarea deputaților. S'au declarat verificați 45 deputați.

S'a constituit apoi sinodul. Se aleg în birou și în comisiuni:

Biroul: din cler M. Voileanu, Dr. M. Cristea, Miren: Dr. G. Proca, Dr. Comșa, Dr. Valer Moldovan și L. Triteanu.

Comisia verificătoare: R. Furdui, S. Hango, Ios. Murășan, Dr. Iancu, Dr. Liv. Lemenyi, M. Cirlea, Dr. Teodor Popescu, Dr. I. Șenchea și Dr. A. Vlad.

Comisia organizătoare: P. Cosma, Mihail Cirlea, Dr. Ioan Mihai, Ioan Papiu, Petru Pipoș, I. A. de Preda, I. cav. Pușcariu, Dr. Euseb. Roșca și V. Voina.

Comisia bisericăscă: V. Domșa, V. Demian, T. V. Gheaja, Dr. I. Popescu, Iosif Popescu, Dr. I. Farcaș, Dr. E. Meștănuș, Ios. Pușcariu, Dr. Gavriil Buzura.

Comisia școlară: Dr. V. Bologa, Virgil Onițiu, Dr. P. Oprea, Gr. Pletosu, Dr. P. Șpan, Dr. I. Stroia, V. Tordășianu, V. Almășan, Sergiu Medeanu.

Comisia financiară: D. Comșa, Nic. Moldovan, Iuliu Dan, Nic. Garoiu, Nic. Ivan, Petru Drăghieș, Dr. V. Preda, Dr. N. Vecerdea, Ars. Vlaicu.

Comisia petiționară: Ambr. Bărsan, Iosif Comanescu, Sim. Dragomir, Iosif Morar, Dr. Dionisiu Roman.

*

Sinodul din Caransebeș.

S'a deschis Duminecă după serviciul divin celebrat de P. C. Sa arhimandritul F. Musta, asistat de protosinodul Badescu și de protopresbiterii Ghidiu, Pepa, Miclea, M. Popovici și diaconul Dr. Ionescu. Sinodul fu deschis printr'un remarcabil discurs rostit de P. S. Sa episcopul Nicolae *Popoa* din care dăm următoarele:

„Sfinte sunt aședămintele noastre bisericăscă și datorința avem cu toții, ca cu tărie să ținem la ele, arătând viu interes, ca ast-fel prin ținuta noastră să insuflăm și străinilor respect față de ele. Căci cum putem aștepta ca străinii să respecteze aședămintele noastre, dacă noi înși-ne nu le cinștim, ci le desconsiderăm?

Și dacă vre-odată, apoi astăđi în mult mai mare măsură suntem datori să ne alipim de instituțiunile și aședămintele noastre bisericăscă, căci așa se par, că *grele timpuri se apropie*. Se ivesc adevărate presemnele unui timp *contrar bisericăscă creștine în general*, ér bisericei și nămului nostru, fiilor credincioși ai bisericei noastre străbune în special.

Cu durere și multă îngrijire vedem, domnilor deputați, că se ivesc pe alocuarea *proroci mincinoși*, cari tind a *slăbi legătura caldă dintre biserică noastră străbună și fiii ei credincioși*, parte prin venare de suflete, *proselitism*, parte prin introducerea unei *secte religioase*, parte prin încercarea de a *dărâma ordinea morală creștină și în genere ordinea socială*.

Incât pentru proselitism, apoi cu una rrebue să fim în curat, că între împrejurările de astăđi nu convingerea religioasă este motorul trecerilor religioase, ci *interese personale-materiale*, și vânătorii după proseliți greu păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu și a neamului nostru, căci activitatea lor produce numai slăbirea sentimentului religios și moral, ne mai vorbind de slăbirea ce produce desbinarea dintre frați. *Religiunea nu e marfă de țerg, prin proselitism însă numai țerg se face cu ea*.

Secta ivită ici-colea este o invențiune răsărită în pământ străin și din nenorocire se molipse și credincioși de ai noștri de ea; ér pe cei cari tind la dărâma ordinea morale creștine, a ordinea sociale, d-vóstră îi cunoșceți pré bine.

Vădând acestea trebuie să esclam cu sfântul apostol Petru: „Fiți treji și priveghiați, căci dușmanul nostru, diavolul, ca un leu răcnind umblă, căutând pe cine să înghită, căruia opuneți-vă, tarî fiind în credință“.

Dacă deei când-va, apoi cu deosebire astăđi se cere trezvie și privegherea și taria credinței. Trezvie și priveghere, pentru-ca să nu fim ademniți prin cuvinte dulci și înșelătoare, perđetóre de suflet, trezvie și priveghere, pentru-ca să nu cădem în cursa ce ni-se pune de cătră prorocii mincinoși; taria credinței pentru ca nici pe un moment să nu ne clătinăm în drépta noastră credință și să nu dăm auz învătărilor unor rătăciți, cari numai după interesele lor personale umblă; taria credinței đic, ca ast-fel să ne asigurăm existența noastră pe acest pământ de-o parte, ér fericirea sufletăscă de altă parte.

Treji fiind și priveghind, tarî fiind în credință, să lucrăm, domnilor deputați, între marginile legilor noastre bisericăscă, ca să asigurăm și să dezvoltăm tot mai mult instituțiunile noastre culturale. Adevărat este, că nisuițele noastre sunt mult împiedecate prin faptul, că nu dispunem de mijlócele materiale suficiente, dér și greutățile materiale se vor învinge, dacă avem dragostea convenită față de biserică în genere și față de instituțiunile ei culturale în special, căci dragostea mult pôte, ea tóte le învinge.

Datorinței mele archierescé urmez, domnilor deputați, când și din acest loc vă pun la inimă, ca reprezentanților clerului și poporului nostru, ca la tóte ocașiunile — venind în atingere cu poporul — să-l sfătuiți și să-l feriți de ispitele vrăjmașului, să-l însuflețiți pentru dragostea cătră biserică noastră străbună, să-l întârțiți în alipirea cătră venerabilele noastre aședămintele bisericăscă. Căci, domnilor deputați, timpurile grele sunt, și *numai o fortăreță avem și acesta este: sânta noastră biserică!*...

Domniile vóstre, domnilor deputați veți avé acum ocașiune, ca să luați în privire mersul afacerilor noastre eparchiale; veți avé ocașiune a vă convinge despre activitatea Consistoriului nostru diecesan, și apoi: în cunoșcintă de cauză veți concurge cu sfatul d-vóstră probat și cu ho-

tările sinodale ale d-vóstră la resolvirea norocóșă a cestiunilor respective.

Ating aici numai două cestiuni de o mare importanță și cari reclamă o scrupuloasă chibzuire. Și acestea sunt: cestiunea mânăștirilor, și cea a școlilor așa numite montane. Ambele acestea sunt de-o importanță deosebită, despre care cu toții suntem convinși ast-fel, încât este superfluu, ca să mă estind mai în special asupra importanței lor...

După cuvântul de deschidere, deputații își predau credențiunile. Se constată, că sunt preșenți 46 deputați. Ședința a II-a s'a ținut Luni.

Sinodul din Arad.

A fost deschis Duminecă printr'un discurs rostit de arhimandritul Ioan I. Papp, nou alesul episcop al dieceșei Aradului. După-ce salută pe membrii întruniți în Sinod și după-ce fac o scurtă privire asupra trecutului când Sinódele se puteau ținé numai cu speciala concesiune de la guvern, ér ađi sinódele parochiale și eparchiale se întrunesc de câte-orî cer trebuințele bisericei — continuă așa:

„După tóte acestea știu, că mai așteptați și cu tot dreptul de la mine, ca în cuvântul acesta al meu să mă estind și asupra afacerilor dieceșei și să vă arăt starea lucrurilor pe baza experiențelor făcute. Aceste așteptări legitime vă și răs-pund în liniamente generale, că de un an și mai bine, de când bunul Dumnezeu a voit să stau în fruntea dieceșei, am nisuit să-mă estind atențiunea asupra tuturor lucrurilor din sfera administrațiunii și instrucțiunii, dér și venerabilul sinod va considera, că timpul a fost prea scurt și nici împrejurările nu au fost de tot favoritoare pentru a obține rezultatele dorite. Un început modest totuși s'a făcut și lucrările se continuă.

O pornire spre bine a lucrurilor se presintă în faptul, că restanțele arătate în rapórtel prezentate ven. sinod din anul trecut, mai tóte s'au rezolvit, nu mai suntem în restanță cu corespondențele și răspunsurile cătră înaltul guvern, nici cătră celelalte autorități administrative.

La Institutul pedagogic s'au supliniți tóte catedrele prevădute în lege pentru asemenea școli.

Încassarea pretensiunilor și competențelor fondurilor și fundațiunilor diecesane s'au pus în curgere, și deși la încassare se întâmpină diferite greutăți, și deși nu am putut obține rezultatele dorite, totuși precum se invederază din socoți, în proporțiune cu trecutul rezultatele sunt vizibile.

Mari greutăți întâmpinăm cu școlile din parochii.

În cursul timpului, deși ni-a succes a delătura multe scăderi, și a esopera respiriu pentru îndreptarea lucrurilor, mai avem multe școli reflectate și pe atâtea admoniate, parte pentru scăderile interne și externe ale edificiilor și saletor de învătământ, parte pentru-că comunele nu pot asigura nici minimul salariului prescriș de lege.

Biserica, ca mamă, a venit până acum întru ajutorul școlii, ficei sale, dér acum s'au cam eshauriat și resursele bisericilor și nici ele nu mai pot veni ca mai înainte în ajutorul școlii; bugetul Consistoriului încă nu pôte provedé tóte trebuințele, de unde urmază, că susținerea unor asemenea școli în viitor ne impune mari îngrijiri.

Insași încassarea cultului merge cu greu, pentru-că în genere poporul nu pôte suporta diferitele sarcini publice; în special apoi poporul în unele locuri nici nu contribuie bucuros, pentru-că nu vede progresa așteptate, din care motiv și respective pentru rezultatul slab de la examen mai mulți învătători s'au și tras la răspundere.

Ca și orfana din munți se presintă școlă de fete cu internat; în buget nu este nici o provisiune pentru ea, și pentru-că ea de sine nu se pôte susține, decî reclamă deosebită atențiune din partea ven. sinod.

Dér față cu multele trebuințe ivite din tóte părțile, dator mă simt a atrage binevoitorea atențiune a ven. sinod și asupra venitului și a stării fondurilor diecesane, deosebi însă asupra acelor, cari concurg cu venitele lor la provederea trebuințelor administrațiunii și instrucțiunii, ca astfel ven. sinod să fie în deplină cunoșcintă a situației, mai adaugând, că edificiile cari forméză proprietatea acestor fonduri, de-o parte cad acum sub dări, de cari mai înainte erau scutite, de altă parte

înșeși edificiile ca atari reclamă reparări și transformări costisitoare.

După tóte acestea și până ce cu altă ocașiune să-mi espun vederile și direcțiunea conducerii mele, rugând ven. sinod, ca în tractările și debaterile sinodale precum în trecut așa și acum să rămânem în cadrul legii noastre positive, declar ședința primă a sinodului nostru ordinar convocat pe đia de astăđi de deschisă.

După deschiderea sinodului se numesc notari ad hoc deputații I. Georgea și Dr. Mezin. Se constată, că s'au predat 53 credențiunale, 46 deputați sunt preșenți. Sinodul e decî capabil de a aduce concluse valide. Se aleg 4 secții, cărora se predau credențiunale și se anunță proxima ședința pe Luni, 10 óre a. m.

SCIRILE DILEI.

— 16 Aprilie v.

Majestatea Sa monarchul, în 6 Maiú va veni la Budapesta unde va petrece timp mai îndelungat.

Intêlniri de domnitori. Regele George al Saxoniei a sosit alaltăeri în Viena pentru a face o visită Majestății Sale monarchului nostru. — Regele Eduard al Angliei a sosit tot alaltăeri, Luni, în Roma, pentru-ca să facă o visită la curtea italiană.

Turburările antisemite din Chișineu. Țarul a trimis la Chișineu un comisar special însărcinat cu cercetarea asupra cauzelor și urmărilor turburării din Chișineu (Basarabia). După un raport mai nou numărul victimelor turburării creșce și de đ, fiind-că mulți indiviđi au primit rani grave. Până acum au murit 85 persoane în urma rănilor primite.

— **Guvernul român** și-a manifestat, pe cale diplomatică, téma la Petersburg, ca ororile antisemite din Chișineu să nu aibă de efect o mișcare de emigrare a Evreilor basarabeni în România. Guvernele ambelor state au căđut de acord asupra următoarelor măsuri, spre a preveni această emigrațiune în țără. Rusia nu va elibera nici un pasaport unui Evreu supus rus și guvernul român va oprî intrarea în țără a orî-cărui călător din Rusia, de religie mosaică. În consecință, ministerul a trimis câte o telegramă confidențială șefilor de vamă din Unghenii români și Burdujeni, ordonând să fie întorși de la graniță toți Evreii supuși ruși, chiar când vor presenta pașapórtel în regulă. Măsurî de siguranță contra unei eventuale încercări de imigrațiune a Evreilor basarabeni s'au luat și alte puncte de frontieră, dinspre Rusia, în afară de Ungheni și Burdujeni. Din Galați se scrie, că și în portul Galați s'a ordonat o severă supraveghiere a călătorilor venind cu vaporul din porturile rusești.

Pod de fier peste Olt. Din Făgăraș se vestese, că s'a hotărît construirea unui pod de fier peste Olt, pod care va lega Făgărașul cu comuna Galați. Acest pod are însemnătate și din punct de vedere strategic.

Agitațiuni contra dinastiei sêrbescé. O scire telegrafică din Belgrad spune, că poliția a confiscat la vama din Belgrad o ladă plină cu broșuri anti-dinastice. Lada a fost predată la gara din Neoplanta (Ujvidek). În broșură poporul sêrbesc este invitat să proclame de rege pe prințul Mirko din Muntenegru.

Defraudare. La perceptoratul din Oravița s'a descoperit o defraudare de 30.000 coróne, Cassierul Rieser și controlorului Szabó au fost arestați. Ei au spus, că malverisațiunile le esercéză de 10 ani. (!)

Princesa Luisa. Între princesa Luisa de Toscana și curtea saxonă s'a încheiat o învoiélă cu privire la copilul, a cărui nascere se așteptă în curênd. O mósă și o îngrijitoare au sosit din Dresda în Lindau. Un jurisconsult regesc, care reprezentă pe oficialul stării civile pentru curtea saxonă, încă va sosi pe la finea lunei în Lindau. Trei sêptemâni după nascere, fosta

princesă de coronă va preda copilul persoanelor designate din partea Curții saxone.

„Espozițiunea din Atena“ este numele unui diar, care a început să apară la București, odată pe săptămână, în limba română și franceză. Director-proprietar este d-l D. C. Butculescu.

Concurs. Până în 12 Mai se poate procura la oficiul de director-contabil la casa de împrumut și însoțire din Bicaz (Bekas, comit. Ciuc). Postul e retribuit cu un salariu de 1400 cor. Se cere cautiune de 1000 cor. Președintele însoțirii e d-l Ioan Urziceanu.

Logodnă. D-l Corneliu Isacu din Alesandria (România), originar din Sebeșul-săsesc, și d-șora Elena Ganea din Făgăraș — logodiți.

Nou stabiliment de băi. În „Tergul cailor“ Nr. 17, presbiteriul evang. săsesc va deschide în Mai a. c. noul său stabiliment de băi, ce constă dintr-o hală de înțat, din dușuri și băi de vană. Amănunte în anunțul ce-l publicăm pe pag. 4.

Lupta contra corsetului. Comitetul pentru reformarea vestmintelor al societății „Binele femeii“ din Hamburg, a trimis un circular către toți directorii, regiștrii, către administrațiile de garderobe, către primele artiste de la teatrele germane din imperiu și străinătate, cu rugarea, ca să înlăture purtarea corsetului, unde acesta stă în contradicție cu tradiția istorică.

Judecată solomoniană. În vagonul unui tramvai electric se iscă certă între două dame, pentru deschiderea ferestrei. Una susține că mure, decă conductorul va deschide ferestra, cealaltă dize, că o lovesce damblaua, decă ferestra rămâne și mai departe închisă. Conductorul, chemat ca arbitru, nu scia ce să facă? Dér, étă, un pasager îl scapă din încurcătura. „Deschide ferestra, d-le conductor, dize pasagerul, atunci mure una, după aceea o închide érá, atunci mure cealaltă damă, în chipul acesta vom avé liniște.“

Din rapórtelc sinodului archidieceșan.

Rapórtul epítropesc.

Din rapórtul senatului epítropesc notăm:

Rapórtul arată începuturile zidirei catedralei, éř despre colecta făcută pentru catedrală cuprinde următoarele:

„Cu cea mai vie satisfacție sufletéșcă suntem datori să vestim Vener. sinod, că colecta acésta a întrecut și așteptările noastre și tóte scóurile de colecte, ce s'au întreprins la noi Români până aci. În primul rând ilustra familie Mocșonyi a premers ca tot-déuna cu esemplul cel mai strălucit, oferind spre ajungerea frumosului scop 60,000 cor. Prin acest ofert nobila familie Mocșonyi și-a câștigat un nou titlu la stima și recunoștința fiilor bisericeii noastre din întréga metropolie. Cu mult zel creștinesc s'au asociat în urmă și ceilalți fruntași din metropolie, cum și întréga preoțime și învățătóimea noastră din archidieceșă. așa că sumele subscrise dau peste tot 232,096,08 coróne, din care până acum a încurs 103,894,51 coróne.

„Încasările și subscrierile noué se fac și acum, și cei-ce pot, grăbesc să subscrie și să se achite de angajamentul luat.

„În special au subscrie: a) particulari și comune bisericeșci suma de 211,584-56 cor., b) Guvernul țării 15,000 cor., c) singuraticii din 125 paróchii 5,511-52 cor. În total 232,096,08 cor.

Averea fondurilor archidieceșane, care cu finea anului 1901 a fost de 5,648,887 coróne 05 bani, la sférșitul acestui a a fost de 5,794,620 cor. 52 bani, decă s'a sporit cu 145,733 coróne 47 bani.

Încasările din taxele sidocșiale în favorul fondului general administrativ, au fost de 28,364 cor. 14 bani, mai puțin cu 9400 coróne 69 bani ca în anul precedent.

Fondul de pensuni al archidieceșei a ajuns cu finea anului la suma de 447,314 coróne 21 bani și arată o creștere de 71,325 cor. 28 bani. Suma pensiunilor pentru anul trecut a fost de 13,891 cor. 21 bani.

Depozitele fructifere, cari cu finea anului 1901 au fost de 537,458;79 cor. s'au redus la 536,452;61 cor. Reducerea provine din conversiunea regaliilor.

Averea comunelor bisericeșci la finea anului 1901 a fost preste tot de 19,066,911 cor. 01 ban.

După-ce însé în anul acesta s'a făcut nouă inventarisare pe 10 ani, și s'au constatat mai cu esactitate și pasivale, éř unele comune au evaluat prețul edificiiilor la o sumă mai mică, de cum de fapt este și fusese evaluat la datele anterioare, după substragerea pasivelor de 783,242 cor., rămâne o avere curată numai de 18,263,669 cor. 01 ban.

Dărúirile mai însemnate au fost următoarele:

a) Donațiunea de preste 40,000 coróne în realități și scrisuri fonciare, făcută archidieceșei de fericitul Nicolae Vlad, fost jude regesc, răposat în Sibiu, cu scopul de a se da stipendii la gimnasiții de religiunea noastră.

b) fundațiunea lui Gavriil Nichita din Suciul-de-jos, tractul Solnocului, de 2000 cor. numărăr și realități, în favorul bisericeii de acolo;

c) donațiunea de 2000 cor. a Anei Ringler din Salașul-superior, tractul Hațegului;

d) donațiunea preotesei véduve Susana Șuiaga din Lăpușnic de 2000 cor. (acții de la Grănițerul) în favorul bisericeii de acolo;

e) donațiunea de 1500 cor. făcută de răposatul paroh Ioan Popovici din Aciliu, tractul Seliștei, bisericeii de acolo;

f) donațiunea Mariei Prodan din Cojocna, în sumă de 1600 cor. pe séma bisericeii de acolo;

g) fundațiunea de 1000 cor. făcută de Dumitru Furdul bisericeii noastre din Sohodol-Poiană;

h) fundațiunea de 400 cor. a d-nei Sabina Preda născ. Andreica în memoria răposatului ei tată, pe séma bisericeii din Cămpeni.

Din rațiociniile restante la paróchii au intrat 11,593 și sunt încă restante 1539.

Dintre rațiociniile protopresbiteratelor, fondurilor și fundațiilor administrate de eforii, epítropii protopresbiterale și alte corporațiuni, trebuia să între 715. Au intrat însé numai 650, éř 65 sunt în restanță.

Din Muréș-Uióra.

(O petrecere românéșcă cu cântări ungueresci. — Cine a fost conducătorul?)

— Aprilie 1903.

Nu apucasem încă să merg acasă în vacanța sf. Pașci, și am auzit, că Români din Muréș-Uióra aranjéază în ziua a doua (2) a sf. sərbătorii o petrecere împreună cu concert și teatru. M'a atins fórté plăcut acésta veste, védénd, că Români de acolo dau semne de viață, cu tóte că trăesc în mijlocul unor mari șovinisti ungueri.

Hai dér la Muréș-Uióra!

A doua zi de Pașci pe la 6 óre d. a. imi fac toaleta, i-au bătu 'n mână, și la drum, că dóra-i numai colea... Când am sosit, nu era nimeni în sală, decă părății împodobiți cu două oglinzi, și bina séră-căcióșă.

Încetul cu încetul s'adună óșpeții și sala se umple. Printre óșpeți am zărit și câți-va șoviniști... Așteptam cu neastimpér ridicarea cortinei și executarea programului, fiind în buna credință, că Români din Muréș-Uióra avénd aprópe cu toții nițică carte, vor aréta, că sunt vrednici a se numi strănepóții gloriosului Traian și părăunși de simțeminte curat românéșci vor delecta pe ascultători cu nisce cântări și doine frumóse românéșci, arătând șoviniștilor prezenți ce póte Românul și că iubirea și dragostea față de tot ce e românesc, pe lângă tot șovinismul lor, nu se pot suprima.

Ridicându-se cortina am și véduț un corist încins cu o frumóșă cingétóre în tricolor națioanal românesc, ale căreia capete atérnau până la genunchi. Îndată la început mi-se părea, că nisce Români neaoși au să delecteze și să distreze publicul ascultător cu frumóse cântece românéșci, oferind o séră plăcută, de la care toți Români să se împrăscie cu dulci suvenirii. Însé cu durere trebuie să constat, că pe lângă tot entuziasmul ce l'am avut — védénd că și Românașii noștri dau semne de viață — am rémas fórté desamăgit; adecă programul a fost împestrițat cu 2 cântări ungueresci: „Száll a ma-

dár“ și...? ceialaltă mai sci-o hantătaru căci nu m'—am putut-o însemna bine. Esecutate fiind acestea două puncte, nu le aplaudau numai Ungurii strigând „éljen“ și „hogy volt“, ci chiar și unii Români pécătoși strigând „trăiéșcă“.

„Csárdășurile“ încă n'au lipsit; părea că me află la o petrecere adevérat unguerescă! De „Romană“ nici vorbă, éř „Ardelénă“ dór' una de am auzit și și aceea amestecată cu nisce caricaturi din „csárdăș“. Ar fi vai și amar de capul nostru, decă toți Români ar face ca cei din Muréș-Uióra!

Sé spună bieții Români duși în rétăcire, că ce au câștigat cu „Száll a madár“ și ceialta? Au dóra ii lau-ță șoviniști? Au câștigat însé în schimb disprețul Românilor cu inimă românéșcă pe de-o parte, éř pe de altă parte compătímirea pentru neghiobia lor.

Au mai fost în M.-Uióra petreceri de felul acesteia, aranjate tot de Români de acolo, dér nici poveste de cântări ungueresci și „ciardașuri“. Și de-ce? Pentru-că au avut în frunte pe zelosul și harnicul protopop Dr. Sebastian P. Radu, care nici când n'a permis, ca cu atari ocașuni programul să fie batjocurit cu cântări ungueresci, ori să se jóce „ciardașuri“.

În anul acesta însé, după cum sunt informat din isvor sigur, Uioenii, fără a mai cere sfatul Prea On. Dorn protopop, părintele lor sufletesc, și fără a-l mai ruga să ia asupra-și sarcina de conducător, ei de capul lor au aranjat petrecerea avénd în frunte pe cantorul Băcilă. După cum se spune, ei au vrut ca pe Prea On. D. protopop să-l surprindă. Minunată surprindere! Cu „Száll a madár“ și mai nu sciu ce! De capul lor au făcut și de cap și-au și făcut! Mai ales d-lui cantor Băcilă, ca celui cu mai multă iscusință, îi póte servi spre frmóșă cinste!! La vedere arată mult d-l cantor, dér din fapte se vede, că la cumpénă trage puțin.

În anii trecúți petrecerile de felul celei de acum, avénd în frunte pe zelosul protopop și fiind curat românéșci, fără „Száll a madár“ și „csárdășuri“ erau frecventate și de inteligentă. Acum însé inteligentă s'a abținut cu totul de a lua parte, pentru ce și merită tótă lauda.

De încheiere: Frații Români când fac petreceri, să-și alegă conducător brav, părăunș de simțeminte curat românéșci și să nu se lase a fi conduși de vre-un semidoct, ca să nu se facă de risul lumii, ca cei din Uióra.

Ineb.

Necrolog. În Budatelec a răposat la 27 Aprilie Mariți Olteanu n. Sopenescu în etate de 20 ani și în al doilea an al cășătoriei. În morméntarea i-se va face mâne Joi, 30 Aprilie. O jelesc Emil Olteanu ca soț, Silviu ca fiu, și alte rudeni.

ULTIME SCIRI.

Petersburg, 28 Aprilie. Țarul a ordonat dictatura în Finlanda pe timp de trei ani.

Ueskueb, 28 Aprilie. Trupele turcesci au început acțiunea contra Albanesilor. Două-deci batalióne cu 18 tunuri au plecat la Prizrend, ca să forțeze pe Albanesi a primi reformele. S'a început deja desarmarea Albanesilor. În Serbia-veche sunt concentrați 60,000 soldați cu 108 tunuri. În tóte orașele și satele vor lăsa șarnisóne, micile întărituri albaneșe vor fi dărimate, conducătorii vor fi prinși și internati în Asia, până când se va restabili ordinea.

Literatură.

Din „Edițiunile despărțéméntului Lugoșii al Asociațiunei“ a apărut broșura a III-a, sub titlul „Dr. Athanasie Marinescu. Dialectul român bânățian. Studiu scris pe basa poeziilor dialecticale ale lui Victor Vlad Delamarina“. Reproducerea după „Drapelul“. Prețul 15 bani.

—A apărut tomul I. din „Novele“ de Vasilie Ranta Buticescu. Broșura are 286 pagini și conține istorióre frumóse scrise într'un limbagiu plăcut. Prețul ei e 1 cor. 60 bani plus 20 bani porto. Se póte procura de la tipografia A. Mureșianu, Brașov.

Diverse.

O concurență a cusătóreselor.

Prin cuvéntul, cusător și cusătóresă se înțeleg persoanele, cari au meseria de a cóse și în special haine. Industria cusătóriei este fórté veche și chiar din timpul lui Dioclețian să fie edicte relative la acésta meserie (anul 301 înainte de Christos).

În anul 1675 însé s'a autorizat pentru prima órá ca să se formeze comunitatea cusătóreselor femeii, pentru-că după cum dize edictul, „este convenabil și potrivit pudórei și modestiei femeilor și fetelor de a le permite să fie îmbrăcate de persoane de același sex ca și dênsele“. Chiar după acésta dată însé femeile cusătórese erau însărcinate numai cu a cóse haine éř ajustarea era făcută de cătră meșterii-tăetóri, cari erau bărbați.

În anul 1781 au obținut femeile pentru prima órá dreptul de a se forma în comunitate de meșteri-tăetóri, avénd totuși o mulțime de restricțiuni, la drepturile lor, restricțiuni cari au dispărut tocmai în anul 1789.

Étä decă cât de mult timp a trebuit să lupte biețele femeii, până când să-și póta câștiga unul măcar din drepturile lor! Cătră deosebire între anii 1798 și anul de fericire 1903, când femeile vor să devină și reprezentanți de ai națiunei.

Sé ne ierte însé cititóarele, decă vom căuta în ceea-ce urméază să le arătăm, că afară de bărbați mai sunt încă și alte ființe cari le fac o concurență teribilă.

Industria cusătóriei o practică, și încă într'un mod miraculos, niște micé pásărele al căror ciripit este cu mult mai pianissimo de cătră ciripitul multor oratóre; ba încă aceste micé și drăguțe ființe (vréu să dize pásărele) au meritul de a nu le trebui nici măcar acul indispensabil ori-cărei bune menagere. Pitulicea cusătóre, care trăesc prin sudul Spaniei, Italiei, Greciei și prin Algeria își face cuibul cosând în mod fórté solid frunțele diferiților arbori.

Ea face cu ajutorul ciocului, nisce micé găurele pe marginile fie-cărei frunze și apoi tot cu ciocul trece unul séu mai multe fire de păianjen séu de fibră de plante. Cu modul acesta, unind între ele mai multe frunze, forméază ca un fel de cornet în interiorul căruia își așéază cuibul. Cuibul îl forméază din câlți amestecați cu lână și pânăz de păianjen. Pe dedesuptul cuibului pitulicea mai cóse încă o fóie de arbore în așa mod, încât să formeze ca un fel de somieră cu resorturi, éř pe deasupra așéđă alte foi, cari să servéscă ca învălitóre și prin cari face o găurice circulară pentru eșire.

Cuibul care în general are forma unei pungii ovale, pitulicea îl așéază în mijlocul altor frunze și flóri, astfel încât să fie la adăpostul privirilor pásărilor răpitóre. În timpul când cuibul încă nu e complet gata, femela deja ouă primul ou și atunci masculinul continuă singur cu finirea cuibului.

D. Brehm ne spune cum-că Tristan observând modul cum o păreche de pitulici își construia cuibul, a véduț că operațiunea a durat timp de o lună de zile și că primul ou pe care l'a ouat pitulicea, era produs pe când cuibul încă nu era gata de tot, ci avea înălțimea numai de un lat de deget; la finit când s'au născut puii, cuibul avé înălțimea de trei laturi de deget, și atunci era complet gata.

Étä decă pitulicile cusătórese, fără firmă elegantă, însé cosânduși cuibul în modul cel mai solid posibil, fără ac și mai cu sérmă întrecénd pe cusătóresele noastre prin faptul, că au lucrul gata tocmai la timp. Cătră din cusătórese pot óre a se făli cu faptul de a se ținé de vorbă ca să isprăvéscă lucrul la ziua anumită?

Dér nu sunt numai pitulicile acele cari fac concurență în industria cusutului, căci pásărea numită Ortotom, și care trăesc prin munții Himalaya (din Asia) este tot atât de măestră în acésta meserie ca și cele dintăi. Ortotomul își face cuibul din trestie, bumbac și lână, pe care le așéđă éráși între frunze pe cari le cóse cu ajutorul ciocului, întrebuintând ca fire bumbacul pe care-l tórcé ea însași. („Conserv.“)

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.

Redactor responsabil: Traian H. Pop.

